
ЦЕЛ НА ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПРЕВОЗ НА ОПАСНИ ТОВАРИ: ПРОЦЕДУРИ ЗА БЕЗОПАСНА РАБОТА ПРИ ПРЕВОЗ НА ОПАСНИ ТОВАРИ И ПРОЦЕДУРИ ЗА ДЕЙСТВИЕ ПРИ АВАРИЙНИ СИТУАЦИИ

Илиана Маринова, Ставри Димитров

imarinova@vtu.bg, stavri@vtu.bg

**Висше транспортно училище “Тодор Каблешков”,
1574 София, ул. “Гео Милев” № 158
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: транспорт, автомобилен транспорт, превози, товари, опасни товари, изисквания, ADR, обучение, курсове, изпити

Резюме: Настоящият доклад има за цел да запознае читателя с условията и реда за извършване на превози на опасни товари с автомобилен транспорт в Република България, както и да изтъкне необходимостта от осигуряване на адекватно обучение на кадри – консултанти и водачи - в областта.

Докладът подчертава нуждата учебните заведения и квалификационните центрове да осигуряват лектори, които са компетентни по темата, притежават нужните практически умения, и отразяват в процеса на обучение динамично променящите се изисквания и нормативни уредби.

В доклада се набляга на важността от придобиване на знания и практически насочени умения, като е отделено внимание на ADR и частта от нея, засягаща реда за провеждане на изпити на консултанти по превоз на опасни товари.

Разгледан е въпроса за компетенциите, които трябва да притежават водачите на транспортни средства, превозващи опасни товари, като фокусът пада върху нуждата от преминаване на курсове на обучение, провеждано под различни форми и продължителност, подпомагащи водачите и консултантите да придобият нужните им теоретични познания и умения, както и да обновят знанията си в съответствие с новостите в областта.

Част от доклада е посветена на ролята, задълженията и отговорностите на консултантите по превози на опасни товари във фирми и предприятия.

Докладът може да послужи като основа за провеждане на по-задълбочени изследвания и анализ в областта на обучение по превози на опасни товари с автомобилен транспорт съобразно ADR.

ВЪВЕДЕНИЕ

Икономическата комисия за Европа на Организацията на обединените нации (ИКЕ на ООН) е една от петте, регионални комисии, под управлението на Икономическия и социален съвет на ООН (ECOSOC). Тя е създадена през 1947 г. с цел възстановяване на следвоенна Европа, развитие на икономическата дейност и

укрепване на икономическите отношения между европейските страни, а също между Европа и останалите страни от света.

ИКЕ на ООН е форум на който, представители на Западна, Централна и Източна Европа, Централна Азия и Северна Америка (общо 56 държави) се събират заедно за изработване на инструменти за сътрудничество в следните области:

- Икономическо сътрудничество и интеграция;
- Статистика;
- Околна среда;
- Транспорт;
- Търговия;
- Устойчива енергетика и др.

Комисията определя регионални рамки за разработване и съгласуване на конвенции, норми и стандарти. Експертите на комисията оказват техническа помощ на страните от Югоизточна Европа и Общността на независимите държави. Тази помощ се изразява в предоставяне на консултацияни услуги, а също и провеждане на семинари и работни съвещания, в хода на които страните имат възможност да обменят опит и добри практики.

Отделите за устойчив транспорт и околна среда на ИКЕ на ООН заедно с Регионалното бюро на Световната здравна организация (СЗО/WHO) съвместно обслужват Общоевропейската програма по транспорт, околна среда и охрана на здравето (ОПТОСОЗ).

Отделът за устойчиво развитие на транспорта на ИКЕ на ООН се явява секретариат на Комитета за вътрешен транспорт (КВТ) и комитетът на експертите на ECOSOC по превоза на опасни товари и съгласуваната на глобално ниво система за класификация на опасностите и маркировката на химическата продукция (Фиг. 1). КВТ и неговите 17 работни групи, а също Комитетът ECOSOC и неговите подкомитети представляват междуправителствени директивни органи, дейността на които е насочена към подобряване на живота на населението и условията за стопанска дейност в целия свят с използване на сравнителна оценка на показателите и на основата на конкретни действия, които способстват за повишаване безопасността на движението, екологията, енергийната ефективност и конкурентоспособността на транспортния сектор.

Фиг. 1. Символи съгласно Глобалната хармонизирана система за класифициране и етиктиране на химикали

ИЗЛОЖЕНИЕ

Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) е изготвена в Женева на 30 септември 1957 г. под егидата на Икономическата комисия на Организацията на обединените нации за Европа и влиза в сила на 29 януари 1968 г.

ADR е спогодба между държави и няма единен орган за прилагането ѝ. На практика, магистрални проверки се извършват от договарящите страни, като при установяване на нарушения националните власти могат да предприемат правни действия срещу нарушителите в съответствие със своето национално законодателство. Спогодбата не предписва санкции.

ADR се прилага към транспортни операции, осъществявани на територията на поне две от договарящите страни. Към 2017 г. те са: Австрия, Азербайджан, Албания, Андора, Беларус, Белгия, Република Северна Македония, Босна и Херцеговина, Република България, Великобритания, Германия, Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Исландия, Испания, Италия, Казахстан, Кипър, Латвия, Литва, Лихтенщайн, Люксембург, Малта, Мароко, Молдова, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Руска федерация, Словакия, Словения, Сърбия, Таджикистан, Тунис, Турция, Украйна, Унгария, Финландия, Франция, Холандия, Хърватия, Черна гора, Чехия, Швейцария и Швеция.

Структурата на приложенията А и В е съгласувана с тази на Препоръките на ООН за транспорта на опасни товари – Примерни правила, Международния кодекс за превоз на опасни товари по море (кодекс IMDG) и Правилника за международен железопътен превоз на опасни товари (RID).

Съдържанието на спогодбата е разделено на девет части, които са групирани в две приложения. Структурата по приложения е следната:

ПРИЛОЖЕНИЕ А: Общи разпоредби и разпоредби относно опасните вещества и изделия;

ЧАСТ 1 Общи разпоредби;

ЧАСТ 2 Класификация;

ЧАСТ 3 Списък на опасни товари, специални разпоредби и изключения за ограничения и изключени количества;

ЧАСТ 4 Разпоредби за опаковането и цистерните;

ЧАСТ 5 Процедури за извършване на товари;

ЧАСТ 6 Изисквания относно конструкцията и изпитанията на опаковки, средноголеми контейнери за насипни/наливни товари (IBC), големи опаковки, цистерни и контейнери за насипни/наливни товари;

ЧАСТ 7 Разпоредби относно условията за превоз, товарене, разтоварване и обработка;

ПРИЛОЖЕНИЕ В: Разпоредби относно транспортното оборудване и транспортните операции;

ЧАСТ 8 Изисквания към екипажите на превозните средства, оборудването, транспортните операции и документация;

ЧАСТ 9 Изисквания относно конструкцията и одобряването на превозните средства;

Съгласно Закона за автомобилните превози (ЗАП) [1], превоз на опасни товари на територията на Република България се извършва при спазване изискванията на спогодба ADR [2,3] и Наредба №40 [4] за условията и реда за извършване на автомобилен превоз на опасни товари, издадена от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, министъра на вътрешните работи и министъра на околната среда и водите обн., ДВ, бр. 15 от 24.02.2004 г. в сила то 25.05.2004 г., посл. изм., бр. 103 от 12.12.2023г., в сила то 12.12.2023 г.

В спогодбата ADR е отделено специално внимание относно реда за изпита на консултантите. Състои се от две части: писмен тест и решаване на един казус, свързан с изпълнението на задълженията на консултанта. Източник за изготвяне на въпросите в тестовите следва да бъде актуалната спогодба ADR през съответната година. Актуална, тъй като всяка нечетна година влизат в сила изменения и допълнения.

Съгласно чл. 6 на наредба № 40 от 14.01.2004 г. за условията и реда за извършване на автомобилен превоз на опасни товари, всяко лице, на което задълженията са свързани с превоза на опасни товари по шосе, трябва да е преминало обучение относно изискванията, регламентиращи превоза на тези товари, съобразено с неговите отговорности и задължения. Това изискване се налага за лицата наети от превозача или изпращача, към персонала, който товари или разтоварва опасните товари, към персонала, нает от следителите или от товародателите и водачите на превозни средства.

В зависимост от степента на риск от телесно или друго увреждане на здравето при произшествия свързани с превоза на опасни товари, персоналет трябва да бъде обучен относно рисковете и опасностите произтичащи от опасните товари.

Когато превозът на опасни товари включва операции с няколко вида транспорт (мултимодални транспортни операции), персоналет трябва да бъде запознат и с изискванията към останалите видове транспорт.

Водачите на превозни средства, превозващи опасни товари трябва да притежават свидетелство, издадено от компетентния орган, удостоверяващ, че водачите са преминали курс на обучение и издържали изпит по специфичните изисквания, които трябва да се изпълняват по време на превоза на опасни стоки.

Необходимо е водачите да преминат основен курс на обучение, който е одобрен от компетентен орган. Основната цел на курса е да запознае водачите за опасностите по време на превоза на опасни товари и да им предостави основна информация, необходима за собствената им сигурност и тази на обществото и околната среда, ограничавайки ефекта от инцидент. Обучението включва практически упражнения, които служат като основа при обучение на всички категории водачи. Темите, които обхваща основния курс са:

- Общи изисквания, регламентиращи превоза на опасни товари;
- Основни видове опасности;
- Информация за защита на околната среда при контрола на пренасяне на отпадъци;
- Превантивни и обезопасяващи мерки, съответстващи на различните видове опасности;
- Какво да се прави след произшествие:
  - Първа помощ;
  - Пътна безопасност;
  - Основни познания за използване на защитна екипировка;
  - Писмени инструкции и др.;
- Маркировка, етиктиране, табелки и сигнализация с оранжеви табели;
- Какво трябва и какво не трябва да прави водачът по време на превоза на опасни товари;
- Цел и начин на работа на техническото оборудване на превозните средства;
- Забрани за смесени товари в едно и също превозно средство или контейнер;
- Предпазни мерки, които трябва да бъдат изпълнени по време на товарене и разтоварване на опасни товари;
- Обща информация, отнасяща се до гражданската отговорност;
- Информация за мултимодални транспортни операции;
- Обработка и складиране на опаковки;
- Ограничения за движение в тунели и правила за поведение в тунели;
  - Предотвратяване на инциденти;
  - Безопасност;
  - Действие в случай на пожар или други спешни случаи.

Има създадени и специални изисквания, които се отнасят до обучението на водачите, а знанията се проверяват чрез изпит.

Необходимо е учебните заведения да могат да осигурят подготвени преподаватели с добри познания. Те трябва да взимат под внимание скорошните изменения в нормативните актове и изискванията към обучението, отнасящо се до превоза на опасни товари. Обучението е с практическа насоченост, а учебната програма включва индивидуални и практически упражнения. То е под формата на основен курс, а когато е необходимо се добавят и специализирани курсове, като например:

- Специализиран курс за превоз в цистерни;
- Специализиран курс за превоз на взривни вещества (Клас 1);
- Специализиран курс за превоз на радиоактивни материали (Клас 7);

Минималната продължителност на теоретичната част на всеки първоначален курс, част от пълен курс е:

- Основен курс – 18 учебни часа;
- Специализиран курс за превоз в цистерни – 12 учебни часа;
- Специализиран курс за превоз на взривни вещества (Клас 1) – 8 учебни часа;
- Специализиран курс за превоз на радиоактивни материали (Клас 7) – 8 учебни часа.

Спецификата на обучението налага и провеждането на опреснително обучение, което се провежда праз равни интервали от време и има за цел да осъвремени познанията на водачите. То трябва да обхваща новите технически, юридически и свързани с веществата разработки.

След завършване на основното обучение, включително и на практическите упражнения, върху материала на основния курс се провежда изпит. Формата на изпита е писмена или е комбинация от писмен и устен изпит, състоящ се от 25 писмени въпроса за основния курс, а за опреснителния са минимум 15 писмени въпроса. Продължителността на изпита е съответно 45 и 30 минути.

След успешно полагане на изпита за основен курс и след като е посещавал специализирания курс за превоз в цистерни или за превоз на вещества и изделия от Клас 1 (взривни) или радиоактивни материали (Клас 7), кандидатът се допуска до участие на съответния изпит. Той се състои от най-малко 15 писмени въпроса, а ако изпита е опреснителен е необходимо да бъдат зададени най-малко 10 писмени въпроса. Продължителността на изпитите е съответно 30 и 20 минути.

Всяко предприятие, чиято дейност включва превоз на опасни товари по шосе или свързани с това дейности по опаковане, товарене, пълнене или разтоварване на опасни товари, определя един или повече консултанти по безопасността на превоза на опасни товари, чиято задача е да помагат за предотвратяването на рисковете, присъщи на тези дейности, за населението, различните видове имущество или околната среда.

Основната задача на консултанта е, под отговорността на ръководителя на предприятието, чрез всички подходящи средства и всички подходящи действия, в рамките на ограниченията на съответните дейности на това предприятие, да съдейства за осъществяването на тези дейности в съответствие с приложимите изисквания и по най-безопасния начин.

По отношение на дейностите на предприятието, консултантът има по-конкретно следните задължения:

- Да следи за спазването на изискванията, регламентиращи превоза на опасни товари;
- Да съветва своето предприятие относно превоза на опасни товари;
- Да изготвя годишен доклад до ръководството на предприятието или до местния обществен орган, относно дейностите на предприятието.

Задълженията на консултантите включват:

- Процедури за спазване на изискванията относно идентификацията на превозваните опасни товари;
- Практиката на предприятието за отчитане на специалните изисквания към превозваните опасни товари при закупуване на превозни средства;
- Процедури за проверка на оборудването, използването или превоза, товаренето и разтоварването на опасни товари;
- Подходящо обучение на служителите на предприятието включително за промените в разпоредбите и поддържането на записи на такова обучение;
- Прилагане на аварийни процедури в случай на произшествия или инциденти, които могат да имат неблагоприятни последици за безопасността при превоза, опаковането, пълненето, товаренето и разтоварването на опасни товари;
- Проучване, и ако е необходимо, изготвяне на доклади за тежки произшествия, инциденти или тежки нарушения, документирани по време на превоза, опаковането, пълненето, товаренето и разтоварването на опасни товари;
- Прилагане на подходящи мерки, за да не се допуска повтарянето на произшествия, инциденти или тежки нарушения.

Опасни стоки (ADR) са материали или предмети с опасни свойства, представляващи потенциална опасност за човешкото здраве и безопасност, инфраструктурата и/или транспортните им средства.

Транспортът на опасни товари се контролира и управлява от различни регулаторни режими, действащи както национално, така и на международно равнище. Съвместно тези регулаторни режими налагат средства, чрез които опасните стоки трябва да се транспортират.

Освен клас, всяка опасна стока се класифицира и с UN номер (Фиг. 2).

Фиг. 2. Маркировка и класификация на опасностите според спогодбата за международен превоз на опасни товари по шосе – ADR

Приложения А и В са редовно изменяни и актуализирани след влизането в сила на ADR. Вследствие на измененията, които влизат в сила на 1 януари 2023 г., е публикувана преработена консолидирана версия като документ ECE/TRANS/326, том. I и II (ADR 2023). Това преработено издание съдържа измененията, приети през 2020 г., 2021 г. и 2022 г. от работната група по превоз на опасни товари и съдържащи се в ECE/TRANS/WP.15/256 и Corrs 1-2 и ECE/TRANS/WP.15/256/Доп. 1 в сила от 01.01.2023г. [5].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За да отговаря на непрекъснатото развитие в сектора, спогодбата ADR и свързаните с нея международни и национални закони и подзаконовни нормативни актове трябва постоянно да се изменят, допълват и адаптират. Целта е запазване на ниско ниво на риска, така че да се гарантира безопасното транспортиране на опасни товари, като това се свързва не само с безопасността на движение, безопасността на товара, но и с опазването на околната среда.

Като глобално споразумение, ADR е отворено за всички държави членки на ООН. До 2021 г. цялото име на спогодбата ADR е „Европейска спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR)”, като с влезлите тогава изменения думата „Европейска” отпада. Това е продиктувано от присъединяването към нея на все повече държави, чиито територии са извън Европейския континент.

Нарастващият международен интерес към ADR показва, че все повече страни ще могат да се възползват от подобрената безопасност на пътя [6].

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Закон за автомобилните превози,
<https://www.mtc.government.bg/archive/page.php?category=213&id=505>
- [2] Спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR)
- [3] Железов, Е., Василев, Д., Тодорова, Д., Ананиев, С., Милкова-Варадинова, Ю., „Превоз на опасни товари със сухоземен транспорт”, Издателство на ВТУ “Тодор Каблешков”, София, 2010 г.
- [4] Наредба № 40 за условията и реда за извършване на автомобилен превоз на опасни товари, издадена от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, министъра на вътрешните работи и министъра на околната среда и водите обн., ДВ, бр. 15 от 24.02.2004 г. в сила то 25.05.2004 г., посл. изм., бр. 103 от 12.12.2023г., в сила то 12.12.2023 г., <https://www.rta.government.bg/upload/11662/n40.pdf>
- [5] Преработено издание съдържащо измененията на спогодба ADR, приети през 2020 г., 2021 г. и 2022 г. от работната група по превоз на опасни товари, <https://unece.org/transport/standards/transport/dangerous-goods/adr-2023-agreement-concerning-international-carriage>
- [6] Борисов, С., „Изменения на спогодбата за превоза на опасни товари по шосе (ADR) влизащи в сила от 2023 г. и въздействието им върху участващите в тези специализирани превози”, Научно списание "Механика, Транспорт, Комуникации", бр. 2, 2024 г., ВТУ "Тодор Каблешков", София, 2024 г., статия ID: 2460, <https://mtc-aj.com/article.2460.htm>

OBJECTIVE OF DANGEROUS GOODS TRANSPORTATION TRAINING: SAFE WORKING PROCEDURES FOR TRANSPORTATION OF DANGEROUS GOODS AND PROCEDURES FOR ACTION IN EMERGENCY SITUATIONS

Iliana Marinova, Stavri Dimitrov
imarinova@vtu.bg, stavri@vtu.bg

**Todor Kableshkov University of Transport
158 Geo Milev Str., Sofia,
THE REPUBLIC OF BULGARIA**

***Key words:** transport, automobile transport, transportation, cargo, dangerous goods, requirements, ADR, training, courses, exams*

***Abstract:** The purpose of this paper is to acquaint the reader with the terms and conditions for transporting dangerous goods by road in the Republic of Bulgaria, as well as to point out the need to ensure adequate training of personnel - consultants and drivers - in the area.*

The paper highlights the need for educational institutions and qualification centers to provide lecturers who are competent on the subject, possess the required practical skills, and reflect in the training process dynamically changing requirements and regulations.

The paper emphasizes the importance of acquiring knowledge and practical skills, paying attention to ADR and the part of it concerning the procedure for conducting examinations of consultants in dangerous goods.

The question of the competences that must be possessed by drivers of vehicles carrying dangerous goods is examined, with the focus falling on the need to undergo training courses, conducted in different forms and durations, helping drivers and consultants to acquire the theoretical knowledge and skills they need, as well as update their knowledge in accordance with the latest developments in the field.

Part of the paper is dedicated to the role, duties and responsibilities of the consultants on the transportation of dangerous goods in companies and enterprises.

The paper can serve as a basis for conducting more in-depth research and analysis in the field of training on the transport of dangerous goods by road according to ADR.